

Over een ernstig spel en speelse ernst

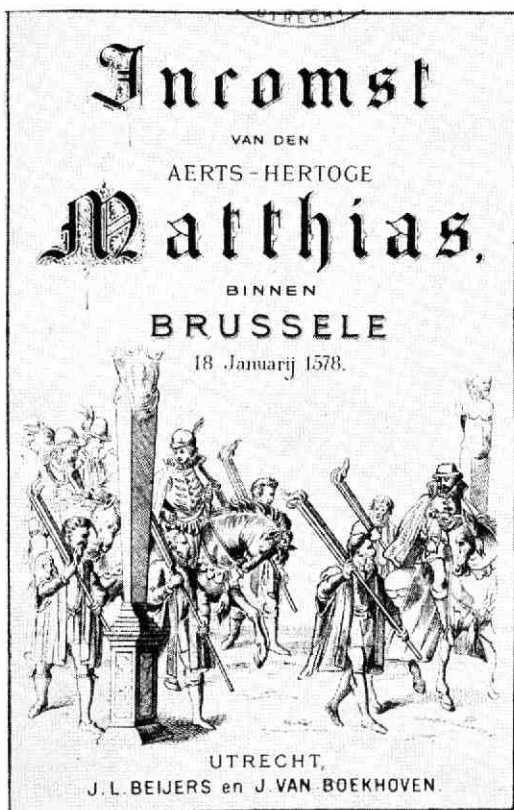
In iedere cultuur treft men wel één of meer vormen van spel aan. Al spelende leert men. Het kind verkrijgt door middel van het spel bepaalde vaardigheden, die het later nodig heeft. Maar het spel vormt tevens een aangename vrijetijdsbesteding voor jong en oud. Een aantal spelen bevordert de teamgeest en kanaliseert de uitingen van de menselijke agressiviteit. J. Huizinga nu heeft erop gewezen, dat men niet slechts diverse spelen aantreft in de cultuur, doch dat deze laatste zich uit in allerlei vormen van spel zodat men oog moet hebben voor de spelaspecten van de cultuur. Zijn befaamde werk „Homo Ludens” is gewijd aan deze problematiek. Hij toont daarin aan, dat men bijv. in de rechtspraak en in het krijgsbedrijf, om slechts twee voorbeelden te noemen, allerlei spel-elementen ontmoet.

Aan de hand van deze voorbeelden kan men gemakkelijk inzien, dat het spel de ernst niet uitsluit. Integendeel, waar het spel niet met ernst en overgave wordt beoefend, is er sprake van een spelletje, dat snel verveelt. Het spel is een vorm van geritualiseerd gedrag, dat volgens vaste regels dient te worden beoefend. Dat geldt dus niet alleen van het spel in de meest eigenlijke betekenis - men kan hier denken aan schaken, allerlei kaartspelen of voetballen - maar ook een begrafenisplechtigheid verloopt volgens vastgestelde regels. Juist hierdoor krijgen de menselijke emoties de gelegenheid tot uiting, zonder dat deze zich echter ongeremd baan breken.

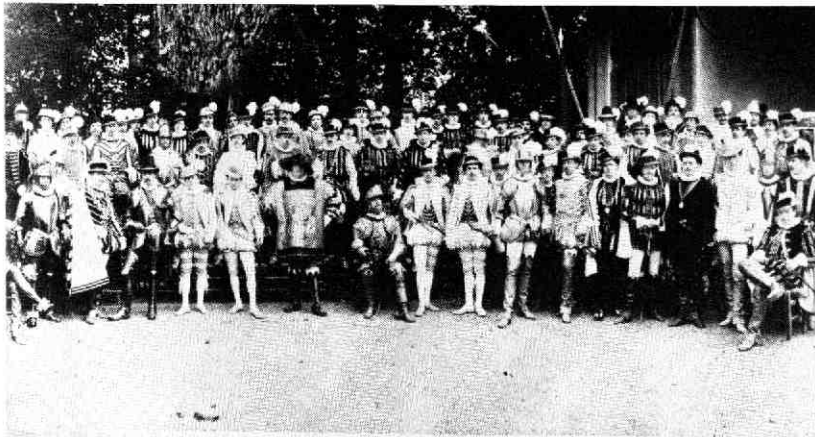
Ook hier treft men dus een geritualiseerd gedrag aan! Ook hier is er sprake van „spelelementen”! Vooral het universitaire leven bezit velerlei spel-facetten. Deze spelen in het bijzonder een grote rol bij allerlei feesten van de universiteit en van de studentenverenigingen. Zo pleegde men van de viering van de lustra der universiteit altijd veel werk te maken. De leden van het Studenten Corps plachten vaak een lustrumspel uit te voeren en zorgden altijd voor een grootse maskeradeoptocht door de stad. Hierdoor werd steeds weer de nauwe band tussen de burgerij en de universitaire wereld bevestigd.

Uit de zich in de collectie van het Universiteitsmuseum bevindende correspondentie en kostuumontwerpen en overgebleven kostuums blijkt wel met hoeveel ernst de Corpstudenten zich hebben ingezet voor de realisering van dergelijke maskeradeoptochten.

Men moet daarbij bedenken, dat lang niet alle studenten altijd deel uitmaakten van het Corps. In de Utrechtse studenten Almanak van 1881 bijv. wordt medegedeeld, dat de Universiteit, in december 1880, 550 studenten telde, waarvan slechts 323 Corpsleden waren. Zeer opmerkelijk is het, dat terwijl twee maal zoveel theologische studenten géén lid waren van het Corps als die hiervan wel deel uitmaakten, bijna alle juridische studenten zich bij het Corps hadden aangesloten. Het is opmerkelijk welke moeite en offers het

toch wel beperkte aantal leden van het Corps zich placht te getroosten voor het welslagen van de maskeradeoptochten en de overige festiviteiten. Laten we enige voorbeelden uit 1881 mogen geven. In dat jaar werd een maskeradeoptocht gehouden voorstellende de „Intocht van den Aarts-

1636 UTRECHTSCHĒ HOOGESCHOOL 1881.

49. LUSTEELUM.

Zijne K. H. Mathias, Aartsbischop van Oostenrijk, (R. F. Baron van Heeckeren van Wassenaer) en verplege Doctores.

Hertog Matthias binnen Brussel, 18 januari 1578". Voor de vervaardiging van de kostuums bijv. werd een beroep gedaan op G. Faigneart, costumier en chef du Théâtre Royal de la Monnaie te Brussel. Voor het speciale schoeisel riep men de hulp in van D. Zambaux, bottier te Utrecht en tevens fournisseur de la cour. De voorbereiding van de maskeradeoptochten was dus een ernstige aangelegenheid welke zou resulteren in een grandioos spel.

Interessant is de wijze, waarop verschillende firma's zich op uiterst beleefde toon, soms echter ook op een weliswaar hoffelijke doch tegelijk zelf niet bepaald geringschattende wijze aan de maskeradecommissie aanbevelen. Zo is er een brief van Stephanus de Jager, „fabrikant van wapens, armures, jacht- en luxe wapens", d.d. 23 september 1880, waar hij zich tot „De Commissie der aanstaande Utrechtse Masquerade der H.H. Studenten te Utrecht" richt in een kort maar krachtig betoog, inhoudende de wens om alle costumes en harnachementen, dan wel alleen de wapens te mogen leveren. Hij heeft naar zijn mening alle recht hiertoe, aangezien hij reeds 13 Maskerades heeft „bediend" en bovendien erop rekent, dat de Maskeradecommissie van de Leidse Universiteit desgevraagd „de meest voldoende tevredenheidsbetuigingen" zal willen geven. Er is verder contact geweest tussen De Jager en de Utrechtse Maskeradecommissie, aangezien er een schrijven d.d. 2 december 1880 over is, waarin de wapenleverancier ingaat op de hem toegezonden „Platen en Concept Contract". Op 15 december deelt De Jager schriftelijk mede de volgende dag voor een bespreking naar Utrecht te komen. Op 20 december ontvangt de Maskeradecommissie een schrijven, waarin een correctie wordt aangebracht op een inmiddels gedane prijsopgave en de Commis-

sie wordt verzocht snel te beslissen inzake een te verlenen opdracht. Op 28 december schrijft De Jager echter een woedende brief. Hij vindt het beschamend, dat de Maskeradecommissie in het hele land advertenties heeft geplaatst om iemand te vinden die 75 costumes zal maken. De Jager moet toegeven, dat men een goede keuze heeft gedaan met Faigneart. Doch wat de „zwaarden, degens, dolken, armatures, enz." betreft „staat hij even gelijk als andere Costumiers, die moet hij uit Frankrijk betrekken, die fabricceerd men nog niet eens in België, wat in de uiterste perfectie bij mij vervaardigd wordt en waarvan u noch in België, noch in Frankrijk de weerga vergeefs zoudt zoeken." (spelling, zoals in genoemde brief. N). De Jager wijst erop, zijn hulp vrijwillig te hebben aangeboden. Maar de studenten zullen wel merken, hoe duur nu alles zal gaan worden! Toch was de reputatie van de Firma de Jager niet onaangevochten! Er is een brief van F. A. Swertz en Co. (Magazijn van Tapijten, Meubelgordijnen, Behangselpapieren, Bedden, Matrassen, Dekens enz.) te Utrecht, waarin deze erop wijst, dat de wapens welke De Jager levert er wel mooi uitzien, doch weinig solide zijn. Hij vestigt de aandacht van de Commissie dan ook op een Franse firma, tot wie zij zich beter kan wenden!

De Commissie heeft zich ook gericht tot de Minister van Oorlog met een rekest inhoudende het verzoek om een zeventigtal militaire paarden te mogen gebruiken voor de optocht en deze door studenten te doen berijden. De Minister stelt dertig paarden of vijftien spannen, bereden of geleid door militairen uit Utrecht, ter beschikking; hij voldeed dus niet geheel aan het oorspronkelijke verzoek. Ook moet de medewerking van verschillende militaire muziekcorpsen vermeld worden. Daarnaast werd contact gezocht met de Neder-

landse Rhijnspoorweg-Maatschappij, de Nederlandsche Centraal-Spoorweg-Maatschappij, de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen en de Nederlandsche Centraal Spoorweg, de Nederlandsche Zuid-Oosterspoorweg en de Nederlandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij, teneinde extra treinverkeer in de feestweek te bewerkstelligen.

Wanneer men tenslotte de goed verzorgde Feestwijzer beziet en de uitvoerige historische toelichting op de Maskerade, dan kan men niet anders dan zijn bewondering uitspreken voor het vele en

degelijke werk, dat door de toenmalige Corpsstudenten is verzet.

Hoewel veel verdwenen is, zoals de zegewagen door de heer H. van Mourik te Utrecht vervaardigd naar de tekening van de heer C. Rochussen te Rotterdam, is er gelukkig nog het een en ander van deze festiviteiten overgebleven, waaronder het harnas dat de hoofdpersoon (de heer R. F. van Heeckeren van Wassenaer.) heeft gedragen en dat is vervaardigd door de Firma C. J. Begeer te Utrecht.

Dit en andere objecten bevinden zich in het Universiteitsmuseum te Utrecht.

R. M. Nepveu

Vreemde straatnamen in De Bilt (1)

Wie, komende van Bilthoven, het dorp Lage Vuursche bereikt, krijgt juist voor de ingang van het dorp aan zijn linkerhand een zijlaan, die Koudelaan heet. Oorspronkelijk was dit een oude gebruiksnaam. Wij menen dat deze wat vreemde naam zich waarschijnlijk als volgt laat verklaren. Lang voordat het gemeentebestuur van De Bilt zich met de straatnaamgeving ging bemoeien — dat was pas omtrent de laatste eeuwwisseling —

De Koudelaan

waren er al tientallen wegen met ingeburgerde namen. Daarvoor zorgde de bevolking wel. De gemeenteraad besloot in 1898 tot een officiële straatnaamgeving en wel in dien zin, dat de namen van pleinen, straten, stegen en wateren door burgemeester en wethouders zouden worden vastgesteld. Dit college maakte van die gedelegeerde bevoegdheid pas vijf jaar later gebruik. Het stelde bij zijn besluit van 24 juli 1903 in totaal 42 namen van straten en wegen vast. (Aanleiding hiertoe is waarschijnlijk geweest het kort na elkaar door particulieren in exploitatie brengen van het Kloosterpark in De Bilt en het Park Vogelzang ten Zuiden van het station De Bilt, in 1917 Bilthoven genoemd.) In dit besluit lezen we: „de weg op de grens dezer gemeente en Baarn: Koudelaan”. Ook toen dus al die vreemde naam. Nu waren van die 42 in 1903 vastgestelde namen 12 nieuwbedachte. De overige 30 waren oude gebruiksnamen en hiertoe behoorde ook de Koudelaan. Tenminste...

De gemeenteraad had in 1881 een Algemene Politieverordening vastgesteld waarin het grondgebied van De Bilt in drie wijken werd verdeeld: A, B en C. In artikel 1 werden de straten en wegen opgesomd die elke wijk zou bevatten. Dat waren voor wijk C, d.w.z. het gehele gebied ten Noorden van de spoorlijn: De Leijen (Leijenseweg) en Prinzenlaan (Soestdijkseweg), beide voor zover gelegen

benoorden de spoorweg, de Eijckensteinselaan, Maartensdijkseweg, Ridderoordseweg, Vuurseweg en ... Kouwenlaan.

Naar ik meen hebben we hier de oorspronkelijke vorm van onze Koudelaan, waarbij ik aanneem dat de spelling met „ou” op een vergissing berust. De laan zal vanwege de vele kraaien „Kauwenlaan” zijn genoemd. In het spraakgebruik kwam de meervouds-n natuurlijk niet tot haar recht en geschreven werd de naam waarschijnlijk nooit omdat er aanvankelijk geen huizen aan stonden en het een zandweg was die geen onderhoud eiste.

Toen in 1903 alle straten en wegen officieel vernoemd moesten worden en daarbij ook de zo getheete „Kouwelaan” aan de beurt kwam, zullen burgemeester en wethouders, die de afkomst van de naam waarschijnlijk niet of niet meer wisten en hem aanzagen voor volkse spreektaal, er keurig netjes „Koudelaan” van hebben gemaakt. Het vreemdste van het geval is, dat de Koudelaan eigenlijk helemaal niet in De Bilt ligt maar in Baarn. De grens ligt langs de Zuidelijke berm. Dat niettemin De Bilt zich ermee bemoeide, zal wel gekomen zijn doordat de eerste bebouwing aan de zuidzijde van de weg verrees, dus op Bilts grondgebied. (Nu krioelt het daar van de recreatie.)

De gemeente Baarn heeft pas in 1949 namen gegeven aan de lanen in Lage Vuursche en heeft daarbij zoveel mogelijk oude gebruiksnamen toegepast. Omdat De Bilt de naam Koudelaan al voerde, besloot de gemeenteraad van Baarn die naam te handhaven. Dat was royaal van Baarn. Het zou anders wel interessant zijn geweest als het Baarnse gemeentebestuur eens had laten blijken wie het daar eigenlijk voor het zeggen had en met een eigen naam voor den dag was gekomen.

P. H. Damsté